

Forrai Katalin – Hegedűs T. András (2000): Tradicionális családi nevelés és iskolai magatartás egy innovatív cigány közösségben. In: Forrai R. Katalin (szerk.): *Romológia-Cigánológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs. 261–278.

Hale-Benson, J. E. (1986): *Black children: Their roots, culture, and learning styles*. Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD.

Hall, E. T. (1989): Unstated features of the cultural context of learning. *The Educational Forum*, 54, 21–34.

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes (1981): *Gyermeklektan*. Gondolat, Budapest.

Oroszlány Péter (1995): *A tanulás tanítása*. Tanári kézikönyv. AKG, Budapest.

Sawyer, D. (1991): Native learning styles: Short-hand for instructional adaptations. *Canadian Journal of Native Education*, 18. 1. 99–104.

Slonim, M. D. (1991): *Children, culture and ethnicity*. Garland, New York.

Petriné Feyér Judit (1997): Tanulási stílus. (szócikk) In: Báthory Zoltán – Falus Iván (főszerk.): *Pedagógiai Lexikon*. III. kötet. Keraban Könyvkiadó, Budapest. 489.

Ramínez, M. – Casteneda, A. (1974): *Cultural democracy, bicognitive development, and education*. Academic Press, New York.

Réger Zita (2002): *Utak a nyelvhez*. Nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány. Soros Alapítvány, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest.

Réthy Endréné (1999): A gyenge tanulmányi teljesítményű, empátiás osztályba járó cigány tanulók beszédállapota. In: Bábosik István – Rácz Sándor: *Romapedagógia*, ELTE, Budapest. 59–64.

Valentine, C. A. (1971): Deficit, difference, and bicultural models of Afro-American behavior. *Harvard Educational Review*, 41. 2. 137–157.

Torgyik Judit

Spirituális háló

Bencések a magyar oktatás és nevelés szolgálatában

„Ha közösségünk életét és jövőjét akarjuk szolgálni, személyben, és nem intézményben szabad gondolkodnunk.” (1)

Megjelent a 2002. október 29. és 31. között Pannonhalmán rendezett nemzetközi nevelési konferencia előadásainak és korreferenciáihoz írott hozzászólásainak írásos anyaga (Pannonhalmi Főapátság, 2003, szerkesztette.: Varga Mátyás).

Az ismeretek átadása, közvetítése, hagyományozódásának mikéntje korunk egyik legfontosabb kihívása – a legkérdésesebb és legtöbb problémát fel-színre hozó gondolkodási és gyakorlati terület. Nem különös tehát, hogy nem csak azok foglalkoznak e témával, akik közvetlenül részt vesznek a tudás továbbadásában. Öt évvel ezelőtt a 20. Filozófiai Világkongresszus (2) például újra előtérbe helyezte a filozófia elveszendőnek látszó, de eredendő célját, az „emberiség nevelését”, az „újra kilépést a világba” tanító intenciókkal. De közvetlenül az oktatással foglalkozó intézmények, különböző szintű iskolák képviselői által tartott konferenciák is egymást érik nemzetközi, regionális és országos szinten is. Magyarországon 2001-ben szervezték az

első országos Neveléstudományi Konferenciát, amelyet azóta októberben évente rendeznek. A rendezvény a hazai oktatás és nemzetközi tapasztalatok majdnem minden témáját, szintjét és aktuális kérdését átfogja. (3) Szakszerű, pontos kutatásokról, felmérések eredményeiről beszámolva szinte számon tarthatatlan mennyiségű témát, szaktárgyat, diszciplínát, kutatási területet világítanak meg a konferenciákon megszólaló előadók. Ez az „oktatás-robbanás” szorosan összefügg az ismeretek és a tudás felhalmozódásával, az ebből eredő szelekció és átadás lehetőségének kihívásával, valamint az Egyesült Európa által fölvetett kérdésekkel.

A bencések által szervezett konferencia bizonyos szempontból beilleszthető ebbe a folyamatba, de több is ennél: azt tárja fel,

hogy a bencéseknél nem csupán alkalomszerű, hanem folyamatos az „education-boom”, hiszen a rend eleve „nemzetközi szinten” működik és dolgozik, nemcsak Európában, hanem Észak- és Dél-Amerikában is. A bencéseknek ily módon igen nagy tapasztalatuk és gyakorlatuk van az oktatási-nevelési együttműködésben, hiszen magát a tanítást-nevelést szinte a kezdetektől feladatuknak tekintik. (4) Másodszorban pedig olyan elvet és célt követnek, amely változatlan, tehát stabil alapját adja a képzésnek – méghozzá a paideia értelmében: vagyis teljes személyiségben, elsősorban a személyben (5), a (térben és időben) egész emberben gondolkodik –, ugyanakkor ezen belül minden korszak új elemekkel tud hozzájárulni ennek az elvnek és a ráépülő oktatási rendszernek az aktualizálásához. Ebből következően – harmadszorra – azt érdemes kiemelni, hogy az oktatandó diákok mellett ugyanolyan hangsúlyt helyeznek az oktató tanárookra (6) is, hiszen mindnyájan személyek, egyediek, egyéniek, úton levők: emberek, akiknek méltóságuk van, és lényeges, hogy ez a méltóság egyik oldalon se sérüljön meg a tanítással együtt járó nehézségek, a mindennapi együttlét erőfeszítései során. (7)

A bencés nemzetközi konferencia nyolc téma köré szerveződött, előadói és korreferensei tanítási tapasztalatokkal rendelkező bencés gimnáziumi tanárok – szerzetesek és világiak –, valamint (ex) bencés diákok voltak. A diskurzus két összehangzó és egymást kiegészítő megnyitóval kezdődött. Az egyiket *Egon Kapillari* (8) tartotta, aki az európai műveltség és művelődés témáin belül egyrészt a keresztény öntudat és a felelősségvállalás kérdéseiről beszélt (9), másrészt hat kívánságban fogalmazta meg az egységes Európához tartozást: jó volna, ha Európa békés lenne, a társadalmi igazságosság helye; olyan térség, ahol tisztelik és támogatják az emberi életet; olyan terület, ahol a környezetet nemcsak saját, hanem mások élettereként is ápolják és gondozzák; a keresztény ökumenizmus térségévé válna, és békés kapcsolatot tartana fenn más val-

lásokkal. *Granasztói György* megnyitójában azt emelte ki, jelenleg mit tart Magyarország legfontosabb feladatának. Véleménye szerint az EU-csatlakozás nem hoz különleges változást, mivel „a mi problémánk nem az, hogy mi fog történni, ha Magyarország az Európai Unió tagja lesz, hanem az, hogy megértsük, megfejtjük mindazt, ami az elmúlt időszakban történt velünk”. Mivel a hatalom helye üres maradt, még érlelőbb merül fel a közösségek és az erkölcs kérdése, mely problémamegoldó válaszokat vár, s melynek alapja „az erkölcsi erőből táplálkozó derű és optimizmus” kell, hogy legyen.

A megnyitók alaphangulatát és értékkijelölését szélesítették a további, nyolc témakörben elhangzó előadások és a reflektáló hozzászólások kiegészítései, újabb nézőpontjai. *Várszegi Asztrik* vissza- és előretételek összefoglalója a bencés iskolák hagyományairól és azok mindig megújuló továbbviteli lehetőségéről szolt; *Maurus Krass* előadása a szerzetesiskolák küldetését mérlegelte az egyesült Európában; *Michaele Csordas* a családok megváltozott szerepének és státusának hatásáról beszélt, árnyalva ezt a nővérek és a leánytanulók szempontjaival (azért érdekes ez az árnyalat, mivel a bencés iskolák tanárai és tanulói főként az „első nemből” kerülnek ki); *Georg Ross* az értékátadás és információrobbanás problematikus helyzetét vázolta; *Fazekas Ágnes* pszichológus a fegyelmezés nehézségeit és a tanárok megoldást kereső csoportmunkáját vizsgálta; *Christopher Dillon* felvetette a „Van-e jövője a bencés internátusnak?” kérdését, és e nevelés sajátosságait foglalta össze; *Tringer László* pszichiáter tudományos előadása a csoportmunka jelentőségéről szolt a legváltozatosabb elméletek és kísérletek alapján; végül *Horváth Dori Tamás* a végzett diákok „elkísérését” helyezte előadásának középpontjába, s ezzel a „monostori” iskola egyik sajátos előnyére és lehetőségére irányította a figyelmet.

Ami a legerőteljesebben feltűnik a konferencia összes megszólalásában, az a személyiség hangsúlyozása: azért beszédes ez, mert diszkréten, közvetve utal arra a

világállapotra, amely az individuum megszüntetésére tör. Nem a hiány és a sajnálkozás nézőpontjából közelítettek erre az egyéniséget eltüntető jelenségre, hanem nagyon közvetlenül a lehetséges megoldásokat vetették föl, a kitarító hitet hangsúlyozták a személy, az egyedi vonások megmenthetőségében. Mindennek alapja a közösségbe vetett remény, a „docta spes”, amely odafigyelő, felvilágosult, tevékeny reménység.

Beletartozik ebbe mind a diák, mind a tanár személyisége és méltósága, a tanítvány és mester modellje, mely nem kizár másokat, hanem vonzza a többieket, és vonzóvá teszi a tudást is; a hiteles személyiségek mint biztos pontok, a nevelés személyessége, de beletartozik az is, hogy elérhető eszményeket és reális célokat együttesen tűzzünk ki a személyiségfejlődés érdekében.

A paideia-Bildung eszményébe vetett hit megteremtésére abba a több évszázados tradícióba illeszkedik, amely folyamatosan megmutatja, hogy a spiritualitáson, a szellemiségen, a belső fegyelmen és mértéktartáson alapuló bencés discretio – a szélsőségek elkerülése – fenntartó erővel rendelkezik. Beleilleszthető a „think global – act local” kihívásába is, amely szintén nem újdonságot, inkább bizonyosságot és feladatmegújítást jelent: „lelket adni Európának”. Nem a megérkezés stabilitásáról és biztos pontjáról beszél, hanem az úton-lét bizonyosságáról, valamint arról a belső biz-

tonságról, amelynek birtokában meggyőződhetünk a személyes törődés létezéséről ezen az úton. A kölcsönös tisztelet és megbecsülés – kortól és állapotbeli sajátosságoktól függetlenül – az úton haladók között elengedhetetlen: ez az, amit *Benedek* úgy fogalmaz meg 6. században írt útmutatójában, hogy „egymást a tiszteletadásban előzzék meg”. Ilyen módon nem a tekintélyelvűség és engedékenység szo-

kás kérdésére helyeződik a hangsúly, hanem magára az élő, létező emberre.

Ennek az együttlétnek a keretén belül merül fel a szerzetesrendek iskoláinak egyre inkább előtérbe kerülő jellegzetessége: a szerzetes tanárok és a világi tanárok arányának megváltozása. Pannonthalmán még jó a helyzet ezen a téren, de van például olyan németországi iskola, ahol az egyetlen szerzetes tanár az igazgató. Hogyan őrizhető meg így a szellemiség folyamatossága? Az emberi problémák mindenkinél ugyanazok, és a rendi iskolákban is ugyanazokat a problémákat kell megoldani, mint a világi iskolákban. Mégis: a válaszok egy forrás-

A bencés nemzetközi konferencia nyolc téma köré szerveződött, előadói és korreferensei tanítási tapasztalatokkal rendelkező bencés gimnáziumi tanárok – szerzetesek és világiak –, valamint (ex) bencés diákok voltak. A diskurzus két összehangzó és egymást kiegészítő megnyitóval kezdődött. Az egyiket Egon Kapillari tartotta, aki az európai műveltség és művelődés témáin belül egyrészt a keresztény öntudat és a felelősségvállalás kérdéseiről beszélt, másrészt hat kívánságban fogalmazta meg az egységes Európához tartozást: jó volna, ha Európa békés lenne, a társadalmi igazságosság helye; olyan térség, ahol tisztelik és támogatják az emberi életet; olyan terület, ahol a környezetet nemcsak saját, hanem mások élettereként is ápolják és gondozzák; a keresztény ökumenizmus térségévé válna, és békés kapcsolatot tartana fenn más vallásokkal.

ból való minősége akkor biztosított, ha a világi tanárok is a hit és a spiritualitás alapján gondolják megadhatóknak őket. A konferencián szó került arról is, hogy a tanárok tudatában vannak gondjaiknak, a tanítás során előkerülő problémáiknak. Közösen, az önátalakítást is vállalva keresik a megoldásokat: nem a diákoknál kezdik, hanem önmaguknál, hogy a megélt tapasztalatok

alapján tudjanak a tanulók vezető társai lenni mind a tanulásban, mind személyes útjukon, de közösségben maradván, s nem feledkezve meg az imádság, a munka és a szükséges pihenés egyensúlyáról sem. Ebben a folyamatban válik lehetségessé, hogy a bentlakásos keresztény iskola a megtérés közegévé váljék. (10)

Az oktatásban alkalmazható eszközök mindig is központi szerepet kaptak-kapnak mind a tantermekben, mind az egyes tanácskozásokon: jelenleg mindenhol az Internet szerepéről esik a legtöbb szó, és ezt a bencés konferencia sem kerülte meg. Nem is csupán a téma fősodorbéli és aktuális volta miatt érdemes kiemelni az ezen a területen folytatott vitát, hanem amiatt is, mivel lényeges gondolkodásmódbeli és felfogásbeli különbségeket tükrözhet. Georg Ross arról beszélt, hogy a médiát „nem szolgálni, hanem használni kell”, s mindig az üzenet adója tölti meg tartalommal az adott eszközt. Az első korreferátum (*Panykó János*) erőteljesen érvelt amellett, hogy minden tanárnak „magas szinten kell értenie a modern informatikai eszközök-höz”, s állítása szerint jelenleg sem a tanárok, sem a diákok nem tudják jól használni a világháló lehetőségét. Az alkalmazás és eszközhasználat felszíni jelenségét a második korreferátum (*Varga Mátyás*) fordította mélyebb rétegek felé: arra hívta föl a figyelmet, hogy a jelenkori technikai eszközök megjelenése miatt – melyek a mindenhatóság illúzióját keltik – a legnagyobb szükség arra van, hogy az ember megmaradjon a valóság talaján, és a tanár a létező-változó valóságot tegye vonzóvá a diák számára, s ne a pótlékokban keresse örömet és boldogságát. Hogy tudjon különbséget (*discretio*) tenni valódi és ál között, minőségi és talmi között. Mindez túlmutat a számítógépek kezelésében tanúsított ügyességen, mivel itt egy tágabb jártasságról, tapasztalatról esik szó: „mind a személy, az egyes ember, mind pedig a világ szépségének és sebzettségének” megmutatásáról; annak a kifejtéséről, amit „kétségviselő képességnek” lehet nevezni. Valószínűleg nem rohamszerű eszköztanulásba kell kezdeni, hanem „közösségi és

spirituális tapasztalatok alapján” fel kell lenni a diákokban a még a technikai világ által nem fertőzött részt, és azt megnyitni a valóságos tapasztalatok felé – s az így megnyílt lélek garanciává válhat arra, hogy a minőséget fogja választani a világháló alkalmazásakor is.

A konferencia végén megszólaló volt bencés diákok is megerősítették annak az erkölcsi, mentális, spirituális erőnek a meglétét, amely a pannonhalmi és a többi Benedek-rendi gimnáziumot jellemzi, és a konferenciát is áthatotta. A diákok, akik a tanulási idő együttléte alatt érintetté – és egyben megérintővé is – válnak, elviszik magukkal ezt a szellemiséget, mely tudatában van hagyományainak, és nem hagyja elkápráztatni magát „sem a korszellemről, sem a világnézeti, gazdasági és pedagógiai divatáramlatoktól, sem pedig a naponta változó szlogenektől” (*Maurus Krass*). Nem akar „piacképes” lenni, hanem őrzi a „személyes törődés”, a nyugalom, az állandóság értékeit a személyiségre vonatkozóan; abban a hitben visel gondot, hogy mindenki mint emberi lény fontos, és a nehézségek mellett „dilatato corde” (11) kíséri és segíti a Másikat saját útjának megtalálásában.

Jegyzet

(1) Idézet Várszegi Asztrik *Történeti visszapillantás a bencés iskolák létrejöttének körülményeire és sajátosságaira. Magyar bencések kétszáz éve az oktatás és nevelés szolgálatában (1802–2002)* c. konferencia-előadásából. 53.

(2) Kritika és szolgálat XX. filozófiai világkongresszus. Boston, 1998. augusztus 10–16. – vö. Boros János írása.

(3) A konferenciák évente egy-egy tematika köré szerveződnek: *Az értelem kiművelése* (2001), *A tudás alapú társadalom pedagógiája* (2002), *Az európai tanulási tér és a magyar neveléstudomány* (2003).

(4) Vö. Várszegi Asztrik OSB és Horváth Dori Tamás OSB előadásai.

(5) „A monostor soha nem csupán »intézmény«, nem katonaság, ahol az egyéniséget feladva élnek és dolgoznak a tagok, hanem Isten által meghívott személyekből áll, akik különféle személyes ajándékokkal, képességekkel rendelkeznek a közösség és saját hivatásuk építésére. [...] sokszínű közösségünkben a gondolkodásmód is sokféle.” 51.

(6) „... a szerzetes – a nevelő – nem kész, nem kell tökéletesnek lennie, hanem naponta elindul az istenkeresés útján.” 307.

(7) A bencés konferencia egyik témája: A fegyelmezés nehézségei – A diák és a nevelő integritásának és méltóságának megőrzése a fegyelmezési helyzetekben.

(8) Graz-Seckau megyéspüspök, az Osztrák Katolikus Püspöki Kar Európa-referense.

(9) „Keresztényként nem szabad arrogáns önző elite-

ket támogatnunk, hanem arra kell törekednünk, hogy szolgáló eliteink legyenek.” 17.

(10) Rábai László és Dénesi Tamás korreferátumaikban például meggyőzően beszélnek a közös hit összetartó és a tanítást támogató erejéről.

(11) *Szárnyaló szívvel*, 109.

Máthé Andrea

A Typotex Kiadó könyveiből